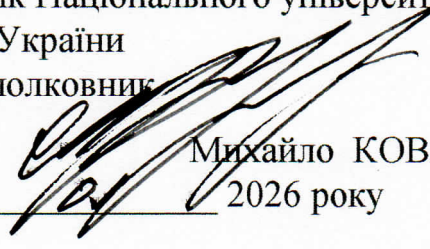

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Національного університету
оборони України
генерал-полковник

23

Михайло КОВАЛЬ
2026 року

ПРОГРАМА

**вступних випробувань до навчально-наукового інституту
фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій
Національного університету оборони України
у 2026 році
за ступенем вищої освіти бакалавр
в галузі знань А “Освіта”
за спеціальністю А7 “Фізична культура і спорт”**

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ З “БІОЛОГІЇ”

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Програма вступних випробувань з дисципліни “Біологія” базується на Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 року № 1392, що відповідає програмі зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з біології, здобутих на основі повної загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 20.12.2018 року № 1426.

II. ЗАВДАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ “БІОЛОГІЯ”

Абітурієнти повинні знати:

основні положення біологічних законів, правил, теорій, закономірностей, гіпотез;

сутність біологічних процесів і явищ;
будову та ознаки біологічних об’єктів;
сучасну біологічну термінологію і символіку;
взаємини людини і середовища;
проблеми охорони довкілля.

Вміти:

пояснювати, встановлювати взаємозв’язок між явищами, процесами;
чітко викладати свої думки;
аналізувати і узагальнювати явища і факти;
класифікувати, порівнювати і робити висновки;
використовувати знання у повсякденному житті (обґрунтовувати правила поведінки у навколишньому середовищі, заходи профілактики захворювань, способи надання домедичної допомоги).

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ БІОЛОГІЯ

Розділ 1. Вступ. Хімічний склад, структура і функціонування клітин. Реалізація спадкової інформації.

1.1. Вступ. Фундаментальні властивості живого. Рівні організації життя біологічних систем та їх характерні риси.

Методи досліджень в біології. Значення біологічних досліджень у житті людини.

1.2. Хімічний склад клітини. Класифікація хімічних елементів за їхнім вмістом в організмах. Наслідки недостатнього або надлишкового надходження в організм людини хімічних елементів (I, F, Fe, Ca, K) та способи усунення їх нестачі.

Органічні та неорганічні сполуки і їхня роль в організмі. Вода, її основні властивості та роль в організмі. Вода як розчинник, гідрофобні і гідрофільні сполуки.

Біополімери: поняття про їхню будову та конформацію. Вуглеводи: моносахариди (рибоза, дезоксирибоза, глюкоза, фруктоза), олігосахариди (сахароза, лактоза), полісахариди (крохмаль, целюлоза, хітин, глікоген). Основні властивості та функції вуглеводів в організмах. Ліпіди (жири, воски, стероїди, фосфоліпіди). Основні властивості та функції ліпідів в організмах. Білки. Амінокислоти як мономері білків. Рівні структурної організації білків. Денатурація і ренатурація білків. Основні біологічні функції білків. Ферменти, їх властивості та принципи функціонування.

Нуклеїнові кислоти. Будова нуклеотидів. Будова та функції ДНК. Принцип комплементарності. Нуклеотидна послідовність і поняття про ген. Властивості ДНК. РНК та її типи (мРНК, рРНК, тРНК). АТФ. Роль АТФ в енергозабезпеченні.

1.3. Структура та функціонування еукаріотичних клітин. Клітина як елементарна одиниця живого. Методи дослідження клітин. Основні властивості і принципи будови еукаріотичної клітини. Клітинні мембрани, їх хімічний склад, структура, властивості та основні функції. Транспортування речовин через клітинні мембрани.

Цитоплазма, її компоненти: цитоскелет, органели та включення. Одномембранні органели: ендоплазматична сітка, апарат Гольджі, лізосоми, вакуолі. Двомембранні органели: мітохондрії, пластиди (хлоро-, лейко- і хромопласти). Мітохондрії: будова, функціональна роль. Хлоропласти: будова, функціональна роль хлоропластів. Автономія мітохондрій і хлоропластів у клітині. Рибосоми: будова, функціональна роль. Центріолі. Органели руху (джгутики, війки).

Ядро: будова, функціональна роль. Хромосоми: хімічний склад, будова, функціональна роль. Гаплоїдний і диплоїдний набори хромосом. Гомологічні хромосоми. Основні стани хромосом: інтерфазний некомпактний і надкомпактизація у процесі клітинного поділу. Подвоєння хромосом унаслідок реплікації ДНК. Морфологія надкомпактних /мітотичних/ хромосом. Поняття про каріотип. Ядерце, його функціональна роль.

1.4. Обмін речовин і перетворення енергії. Обмін речовин (метаболізм), його загальна характеристика. Єдність процесів синтезу і розщеплення речовин в організмі. Автотрофний і гетеротрофний типи живлення. Міксотрофні організми.

Розщеплення речовин в організмі (безкисневе, кисневе). Поняття про гліколіз, бродіння. Поняття про клітинне дихання. Мітохондрія як енергетична станція клітини.

Фотосинтез. Основні процеси, що відбуваються у світлозалежних і світлонебезалежних реакціях /світловій та темновій фазах/ фотосинтезу. Роль

хлорофілу у світлозалежних реакціях /світлова фаза/ фотосинтезу. Значення фотосинтезу для існування біосфери. Поняття про хемосинтез.

1.5. Збереження та реалізація спадкової інформації. Гени, їх будова і функціональна роль. Мозаїчна будова гена еукаріотів (екзони та інтрони). Поняття про геном. Транскрипція: матричний синтез молекул РНК. Поняття про регуляцію транскрипції.

Біосинтез білків (трансляція). Генетичний код і його основні властивості. Роль мРНК, тРНК і рибосом у біосинтезі білка. Реплікація ДНК: напівконсервативний принцип. Поняття про репарацію ДНК. Реплікація ДНК і клітинний цикл. Інтерфаза і клітинний поділ. Кількість молекул ДНК і хромосом на різних стадіях клітинного циклу. Мітоз, основні процеси, що відбуваються під час мітозу. Мейоз і його особливості у порівнянні з мітозом. Функціональна роль мейозу. Поняття про рекомбінацію ДНК під час мейозу. Кросинговер.

Утворення гамет і їхнє об'єднання в зиготу під час запліднення. Статеве розмноження. Основні форми нестатевого розмноження організмів (поділ шляхом мітозу, брунькування, розмноження спорами, вегетативне розмноження).

Індивідуальний розвиток організму (онтогенез). Ембріональний розвиток. Основні етапи ембріонального розвитку у хордових (дроблення зиготи, утворення бластули і гастрюли). Явище ембріональної індукції. Поняття про диференціацію клітин під час ембріонального розвитку. Стовбурові клітини. Післязародковий розвиток у тварин та його основні типи (непрямий та прямий).

Розділ 2. Закономірності спадковості і мінливості.

2.1. Генетика — наука про закономірності спадковості та мінливості організмів. Класичні методи генетичних досліджень. Основні поняття генетики. Основні закономірності функціонування генів у прокаріотів та еукаріотів.

2.2. Закономірності спадковості організмів. Закономірності спадковості, встановлені Г. Менделем. Метод перевірки генотипу гібридних особин (аналізуюче схрещування). Множинна дія генів. Ознака як результат прояву багатьох генів. Взаємодія генів. Зчеплене успадкування. Хромосомна теорія спадковості. Генетичні основи визначення статі у різних груп організмів. Хромосомне визначення статі. Успадкування, зчеплене зі статтю. Хромосомний аналіз як метод виявлення порушень у структурі каріотипу. Спадкові захворювання і вади людини, захворювання людини зі спадковою схильністю, їхні причини. Сучасні молекулярно-генетичні методи досліджень спадковості людини.

2.3. Закономірності мінливості організмів. Модифікаційна (неспадкова) мінливість, її причини. Норма реакції. Варіаційний ряд та варіаційна крива. Спадкова мінливість та її види: комбінативна і мутаційна. Джерела комбінативної мінливості. Мутації та їхні властивості. Типи мутацій (геномні,

хромосомні, точкові; соматичні та генеративні). Мутагенні фактори (фізичні, хімічні та біологічні).

2.4. Селекція організмів. Біотехнологія. Поняття про сорт рослин, породу тварин, штам мікроорганізмів. Штучний добір (індивідуальний та масовий). Споріднене і неспоріднене схрещування, міжвидова (віддалена) гібридизація, їх генетичні та біологічні наслідки. Гетерозис та його генетичні основи. Поняття про основні методи і завдання селекції. Методи молекулярної генетики як основа сучасних біотехнологій: полімеразна ланцюгова реакція, генна інженерія, клонування ДНК, клітинна інженерія. Клонування організмів. Генетично модифіковані організми (ГМО): принципи створення і напрямки використання.

Розділ 3. Біорізноманіття.

3.1. Систематика – наука про різноманітність організмів. Біорізноманіття нашої планети як наслідок еволюції. Сучасна система органічного світу (домени: Археї, Бактерії, Еукаріоти). Основні таксономічні одиниці, які застосовують у систематиці організмів. Вид як основна систематична одиниця. Біологічна концепція виду. Сучасні критерії виду. Поняття про філогенетичну систематику. Способи графічного відображення спорідненості систематичних груп організмів.

3.2. Віруси. Віроїди. Пріони. Особливості організації та функціонування вірусів. Гіпотези походження вірусів. Роль вірусів у еволюції, поняття про горизонтальне перенесення генів. Шляхи проникнення вірусів в організми рослин, тварин та людини. Взаємодія вірусів з клітиною-хазяїном. Використання вірусів у генетичній інженерії та біологічних методах боротьби зі шкідливими видами. Профілактика вірусних захворювань людини. Поняття про вакцинацію. Поняття про віроїди, пріони.

3.3. Прокаріотичні організми. Будова клітини прокаріотів. Прокаріотичні організми (археї, бактерії), особливості їхньої організації та функціонування. Типи живлення (фото- і хемосинтез, гетеротрофне) і дихання (анаеробне і аеробне) прокаріотичних організмів. Розмноження (поділ та брунькування клітин) і обмін спадковою інформацією (кон'югація) у прокаріотичних організмів. Взаємозв'язки прокаріотичних організмів з іншими організмами (мутуалізм, коменсалізм, паразитизм). Роль прокаріотів у природі та житті людини. Хвороботворні бактерії та захворювання людини, що ними викликаються. Профілактика та лікування бактеріальних захворювань.

3.4. Водорості. Особливості будови та процесів життєдіяльності одноклітинних та багатоклітинних водоростей. Представники водоростей: Зелені водорості (хламідомонада, хлорела, улотрикс, спірогіра, ульва), Діатомові водорості (пінулярія, навікула), Бурі водорості (ламінарія, фукус, саргасум), Червоні водорості (порфіра, філофора, кораліна).

3.5. Рослини. Вегетативні органи та життєві функції рослин. Клітини рослин. Основні групи тканин рослин: постійні – покривні (шкірочка, корок),

провідні (судини, ситовидні трубки), основні (фотосинтезуюча, запасуюча, в тому числі ендосперм, механічна); твірні - верхівкова і бічна.

Загальна характеристика рослин. Значення рослин. Корінь. Види коренів (головний, додаткові, бічні). Коренева система та її типи (стрижнева, мичкувата). Зони кореня та їх функції. Внутрішня будова кореня в зоні кореневих волосків. Видозміни кореня (коренеплоди, бульбокорені, дихальні, опорні, чіпкі, повітряні, корені-присоски).

Пагін, його основні частини (вузол, міжвузля, листкова пазуха). Типи пагонів: прямостоячі, висхідні, виткі, чіпкі, повзучі, сланкі. Брунька – зачатковий пагін. Будова бруньки (луски, конус наростання, зачаткові листки). Різновиди бруньок за розташуванням на пагоні (верхівкова та бічна/пазушна/), за будовою (вегетативні та генеративні/квіткові/). Будова пагона: стебло та листки. Галуження пагона, формування крони. Видозміни пагона: підземні (кореневище, підземна стеблова бульба, цибулина, бульбоцибулина) та надземні (вуса, вусики, надземна стеблова бульба, колючки). Стебло. Внутрішня будова дерев'янистого стебла (серцевина, деревина, камбій, луб, корок, серцевинні промені, річні кільця).

Листок: зовнішня будова (основа листка, черешок, листкова пластинка, прилистки), внутрішня будова (основна тканина – стовпчаста і губчаста, продихи, жилки (деревина, луб), кутикула, шкірочка), функції. Жилкування листків: паралельне, дугове, пальчасте, пірчасте. Листкорозміщення: почергове, супротивне, кільчасте. Видозміни листка (вусики, колючки, лусочки, листки-пастки комахоїдних рослин). Листопад. Життєві функції рослин: живлення (мінеральне, фотосинтез), дихання, транспірація.

Переміщення речовин по рослині. Ріст і розвиток рослин. Рухи рослин (ростові, гігроскопічні). Регуляція життєвих функцій у рослин.

3.6. Генеративні органи покритонасінних рослин. Будова квітки: квітконіжка; квітколоже; тичинка (пиляк, гнізда з пилком, будова пилкових зерен, тичинкова нитка); чашолистки (чашечка); пелюстки (віночок); оцвітина; маточка (приймочка, стовпчик, зав'язь (верхня і нижня) з зародковими мішками в насінних зачатках). Функції квітки. Різноманітність квіток (одностатеві та двостатеві, голі, з простою та подвійною оцвітиною). Формула квітки. Суцвіття. Типи суцвіть (прості – китиця, початок, головка, кошик, щиток, зонтик, простий колос; складні – складний колос, волоть, складний щиток, складний зонтик). Запилення та його різновиди (самозапилення та перехресне запилення). Основні способи перехресного запилення (за допомогою вітру, комах). Адаптації рослин до способу запилення. Подвійне запліднення у квіткових рослин.

Утворення насінини та плоду. Функції насінини та плоду. Будова насінини: шкірка з отвором, зародок (зародковий корінець, підсім'ядольне коліно, сім'ядоля, рубчик). Будова плоду (тришаровий оплодень і насінина). Типи плодів: сухі (сім'янка, зернівка, горіх, біб, коробочка, стручок, стручечок), соковиті (прості – кістянка, гарбузина, ягода, померанець, яблуко; збірні –

збірна кістянка, суничина; супліддя. Період спокою та умови проростання насінини.

3.7. Різноманітність рослин. Розмноження рослин. Поняття про життєвий цикл рослин (чергування нестатевого та статевих поколінь). Загальна характеристика, особливості поширення, значення мохів, плаунів, хвощів, папоротей, голонасінних, покритонасінних.

Різноманітність рослин: Мохи (політрих, маршанція, сфагнум); Плауни (селагінела, баранець звичайний, плаун булавовидний); Хвощ і (хвощ польовий, хвощ лісовий); Папороті(щитник чоловічий, орляк, листовик, страусник, сальвінія); Голонасінні (гінкго дволопатева, тис ягідний, туя, кипарис, сосна, ялина, модрина, яловець, кедр, вельвічія дивовижна, ефедра, саговник); Покритонасінні (Капустяні/Хрестоцвіті/: грицики, редька дика, капуста, гірчиця, рапс; Розові: суниця, шипшина, горобина, яблуня, вишня, смородина; Бобові: горох, квасоля, конюшина, робінія /біла акація/, люцерна; Пасльонові: петунія, паслін, тютюн, картопля, томат, перець; Айстрові/Складноцвіті/: соняшник, кульбаба, будяк, ромашка, волошка; Цибулеві: цибуля, часник, черемша; Лілійні: тюльпан, проліска, лілія; Злакові: кукурудза, рис, пшениця, жито, овес, очерет, пирій). Форми і способи розмноження рослин.

3.8. Гриби. Загальна характеристика грибів. Особливості будови та процесів життєдіяльності на прикладі шапинкових, цвілевих грибів та дріжджів. Гриби сапротрофи, паразити, симбіотрофи. Значення грибів у природі та житті людини. Різноманітність грибів: шапинкові гриби (маслюк, білий гриб, підосичник, опеньки, печериці, мухомор, біда поганка), цвілеві гриби (мукор, пеніцил, аспергіл), гриби-паразити рослин (трутовики, борошністо-росяні, сажки, ріжки). Використання грибів у харчовій промисловості та фармакології.

3.9. Лишайники. Лишайники - асоціації справжніх грибів з фотосинтезуючими організмами (водоростями та ціанобактеріями). Будова та особливості життєдіяльності (живлення, розмноження) лишайників. Накипні (леканора), листуваті (пармелія), куцисті (кладонія) лишайники. Значення лишайників у природі та житті людини.

3.10. Одноклітинні гетеротрофні еукаріотичні організми. Вільноживучі та паразитичні види одноклітинних гетеротрофних еукаріотичних організмів. Мешканці прісних водойм: амеба протей, інфузорія-туфелька. Особливості будови та процесів життєдіяльності (живлення, дихання, виділення, осморегуляція, рух, подразливість, розмноження, інцистування). Паразити людини (дизентерійна амеба, малярійний плазмодій) їх особливості. Захворювання, що викликаються паразитичними одноклітинними (амебна дизентерія, малярія), та їх профілактика.

3.11. Губки. Губки – первинні багатоклітинні тварини, що перебувають на дотканинному рівні організації. Особливості будови та процесів життєдіяльності на прикладі бодяги. Роль губок у природі та житті людини.

3.12. Справжні багатоклітинні тварини. Загальні ознаки будови і процесів життєдіяльності. Тканини тварин. Типи симетрії тіла (двобічна,

радіальна). Типи порожнини тіла (первинна, вторинна, змішана). Покриви тіла. Системи органів: опорно-рухова (зовнішній та внутрішній скелет, гідроскелет, мускулатура), травна система (замкнений та наскрізний кишечник, травні залози), кровоносна система (замкнена, незамкнена), нервова система (дифузна, гангліонарна, трубчаста), різноманітність органів дихання (зябра, трахеї, легеневі мішки, легені) і виділення (нирки, мальпігієві судини, метанефридії, протонефридії). Органи чуття. Подразливість та рух. Форми розмноження тварин. Статеві клітини, запліднення. Розвиток тварин.

3.13. Поведінка тварин. Вроджена і набута поведінка. Форми поведінки тварин: дослідницька, харчова, захисна, гігієнічна, репродуктивна (пошук партнерів, батьківська поведінка та турбота про потомство), територіальна, соціальна. Способи орієнтування тварин. Хомінг. Міграції тварин. Комунікації тварин. Елементарна розумова діяльність.

3.14. Різнманітність, поширення, значення тварин. Жалкі, або Кишковопорожнинні, їх різноманітність: медуза аврелія, медуза коренерот, гідра, актинія, мадрепорові корали.

Плоскі черви. Різнманітність паразитичних плоских червів: Сисуни (печінковий та котячий сисуни), Стъжкові черви (бичачий та свинячий ціп'яки, ехінокок, стъжак широкий). Нематоди, або Круглі черви. Різнманітність паразитичних нематод (аскарида людська, гострик, трихінела). Кільчасті черви /Кільчаки/, їх різноманітність: Багатощетинкові черви (нереїс), Малощетинкові черви (дощовий черв'як, трубочник), П'явки (медична п'явка).

Членистоногі. Ракоподібні. Різнманітність ракоподібних (річкові раки, краби, креветки, дафнії, циклопи, мокриці), роль у природі та житті людини. Павукоподібні, їх різноманітність (павуки: павук-хрестовик, каракурт, тарантул; кліщі: коростяний свербун, собачий кліщ). Комахи, їх різноманітність: Таргани (тарган рудий), Прямокрилі (коник зелений, сарана мандрівна), Твердокрилі /Жуки/ (травневий хрущ, сонечко, жук-олень, колорадський жук), Перетинчастокрилі (бджола медоносна, мурашки), Лускокрилі /Метелики/ (білан капустяний, шовковичний шовкопряд, махаон), Двокрилі (муха кімнатна, малярійний комар). Паразитичні та кровосисні комахи (блохи, воші, постільні клопи, комарі, гедзі, оводи) як переносники збудників захворювань людини.

Молюски /М'якуни/. Різнманітність молюсків: Червононогі (виноградний слимак, ставковик великий, слизуни), Двостулкові (беззубки, перлівниці, мідії), Головоногі (кальмари, каракатиці, восьминоги).

Хордові, загальні особливості будови та процесів життєдіяльності. Різнманітність хордових. Риби. Різнманітність риб: Хрящові риби (акули і скати), Кісткові риби – Осетроподібні (осетер), Оселедцеподібні (оселедець), Лососеподібні (горбуша), Окунеподібні (судак, окунь), Коропоподібні (плітка, лящ, карась, короп).

Амфібії, або Земноводні. Різнманітність земноводних: Безхвості (жаба ставкова, ропуха звичайна), Безногі (кільчаста черв'яга), Хвостаті (саламандра плямиста, тритон звичайний).

Рептилії, або Плазуни. Різноманітність плазунів: Лускаті (ящірка прудка, гадюка звичайна, вуж звичайний), Черепахи (болотяна черепаха, морська черепаха), Крокодили (нільський крокодил, алігатор).

Птахи. Різноманітність птахів: Безкілеві (страуси, ківі), Кілегруді – Пінгвіноподібні (імператорський пінгвін), Дятлоподібні, (великий строкатий дятел), Куроподібні (перепел, рябчик, фазан, банківські кури), Гусеподібні (лебідь-шипун, качка-крижень, гуска сіра), Соколоподібні (яструб великий, беркут), Совоподібні (сова вухата), Лелекоподібні (лелека білий, чапля сіра), Журавлеподібні (журавель сірий), Горобцеподібні (грак, ворона сіра, сорока, ластівка міська, синиця велика).

Ссавці. Різноманітність ссавців: Першозвірі – яйцекладні ссавці (качкодзьоб, єхидна); Сумчасті (кенгуру, коала); Плацентарні ссавці: Комахоїдні (звичайний їжак, кріт), Рукокрилі (вечірниця руда, нетопир), Гризуни (бабак, білка, бобер, миша хатня, хом'як, пацюк, нутрія), Хижі (вовк, собака, лисиця, тигр, лев, рись, кіт свійський, білий ведмідь, бурий ведмідь, куниця лісова, соболь), Китоподібні (синій кит, кашалот, косатка, дельфін), Парнокопитні (нежуйні: кабан, бегемот; жуйні: зубр, косуля, лось, кози, вівці), Непарнокопитні (свійський кінь, кінь Пржевальського, зебра, кулан, носоріг), Примати (лемури, мартини, макаки, павіани, орангутанг, шимпанзе, горила).

Розділ 4. Організм людини як біологічна система.

4.1. Будова тіла людини. Тканини організму людини, їх будова і функції. Органи, системи органів. Регуляторні системи організму людини.

4.2. Нервова регуляція. Нервова система людини. Нейрон – структурно-функціональна одиниця нервової системи. Рефлекторний принцип діяльності нервової системи. Рефлекторна дуга, її складові та функціонування. Центральна та периферична нервові системи. Будова та функції спинного і головного мозку. Вегетативна нервова система (симпатичний та парасимпатичний відділи). Вплив вегетативної нервової системи на діяльність організму.

4.3. Гуморальна регуляція. Ендокринна система людини. Функції і будова ендокринної системи. Ендокринні залози (залози внутрішньої та змішаної секреції). Гормони та нейрогормони, їх вплив на процеси життєдіяльності. Функції залоз внутрішньої та змішаної секреції, наслідки їх порушення. Відмінності між нервовою і гуморальною регуляцією фізіологічних функцій організму.

4.4. Внутрішнє середовище організму людини. Кров. Лімфа. Внутрішнє середовище організму людини. Функції крові. Склад крові: плазма, форменні елементи (еритроцити, лейкоцити, тромбоцити). Групи крові системи АВ0. Поняття про резус-фактор. Переливання крові. Зсідання крові. Склад і функції лімфи.

4.5. Кровоносна та лімфатична системи людини. Будова кровоносної та лімфатичної систем. Кровообіг, його регуляція. Будова серця. Властивості серцевого м'яза. Серцевий цикл, його фази. Робота серця, її регуляція.

Кровоносні судини, їх будова і функції. Велике та мале кола кровообігу. Артеріальний тиск. Лімфатична система, її будова та функції. Лімфообіг.

4.6. Імунітет. Імунна система людини. Імунітет, його види. Імунна система, її склад та особливості функціонування. Механізми взаємодії системи антиген-антитіло. Алергічні реакції. Поняття про імунокорекцію й імунотерапію. Профілактика інфекційних захворювань людини.

4.7. Дихання. Дихальна система людини. Будова і функції органів дихання. Процеси газообміну в легенях та тканинах. Дихальні рухи. Процеси вдиху та видиху. Нейрогуморальна регуляція дихання. Поняття про життєву ємність легень. Склад вдихуваного, видихуваного та альвеолярного повітря. Голосовий апарат та його функціонування.

4.8. Травлення. Травна система людини. Будова та функції органів травлення. Травні залози (слинні, печінка, підшлункова). Травні соки. Будова і функції зубів. Травлення у ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Пристінкове травлення. Всмоктування. Регуляція процесів травлення.

4.9. Обмін речовин і перетворення енергії в організмі людини. Харчування і обмін речовин. Поняття про збалансоване /раціональне/ харчування. Білковий, ліпідний, вуглеводний, водно-мінеральний обмін. Поняття якості питної води. Роль ферментів, АТФ у забезпеченні процесів метаболізму. Вітаміни, їх роль в обміні речовин. Порушення обміну речовин, пов'язані з нестачею чи надлишком надходження певних вітамінів. Негативний вплив на метаболізм токсичних речовин. Знешкодження токсичних сполук в організмі людини. Нейрогуморальна регуляція процесів метаболізму.

4.10. Виділення. Сечовидільна система людини. Будова і функції сечовидільної системи. Будова та функції нирок. Нефрон як структурно-функціональна одиниця нирок. Процеси утворення та виведення сечі, їх регуляція. Роль нирок у здійсненні водно-сольового обміну.

4.11. Шкіра. Терморегуляція. Будова та функції шкіри. Роль шкіри у виділенні продуктів метаболізму. Терморегуляція та роль шкіри у цьому процесі.

4.12. Опорно-рухова система людини. Значення, функції, будова опорно-рухової системи. Хімічний склад, будова, ріст кісток. Типи з'єднання кісток. Будова скелета. Особливості скелета людини, зумовлені прямоходінням. М'язові тканини. Будова та функції скелетних м'язів. Основні групи скелетних м'язів. Механізм скорочення м'язів. Робота, тонус, сила та втома м'язів. Регуляція рухової активності.

4.13. Сенсорні системи людини. Загальна характеристика сенсорних систем. Роль сенсорних систем у забезпеченні зв'язку організму із зовнішнім середовищем. Сенсорні системи зору, слуху, рівноваги, нюху, смаку, дотику,

температури, болю. Рецептори, їх типи. Органи чуття як периферичні частини сенсорних систем. Будова та функції органів зору, слуху та рівноваги.

4.14. Вища нервова діяльність людини. Нервові процеси, їх показники. Безумовні і умовні рефлексі, інстинкти. Утворення умовних рефлексів. Формування тимчасових нервових зв'язків, їх значення для формування умовних рефлексів. Гальмування умовних рефлексів. Фізіологічні основи мовлення. Перша і друга сигнальні системи. Навчання. Пам'ять. Вища нервова діяльність людини та її основні типи. Типи темпераменту. Сон як функціональний стан організму, його значення.

4.15. Репродукція та розвиток людини. Будова статеві системи людини. Функції статевих залоз людини. Будова статевих клітини людини. Гаметогенез. Первинні та вторинні статеві ознаки. Періоди онтогенезу людини. Розвиток зародка і плода, функції плаценти. Розвиток дитини після народження.

Розділ 5. Основи екології і еволюційного вчення.

5.1. Екологічні чинники. Популяція. Екологічні чинники та їхня класифікація. Поняття про оптимальний діапазон дії екологічного чинника. Закономірності впливу екологічних чинників на живі організми. Пристосування живих організмів до дії екологічних чинників. Екологічна валентність. Екологічна ніша як результат пристосування організмів до існування в екосистемі. Поняття про популяцію. Структура та характеристики популяцій. Параметри популяції. Популяційні хвилі. Поняття про мінімальну життєздатну популяцію. Екологічні стратегії популяцій.

5.2. Екосистеми. Складові, властивості та характеристики екосистеми. Біоценоз та біотоп. Типи зв'язків між популяціями різних видів в екосистемах. Перетворення енергії в екосистемах. Поняття про продуцентів, консументів та редуцентів. Трофічна структура біоценозу. Екологічні піраміди. Просторова неоднорідність біоценозу. Структурне різноманіття біоценозу. Часова неоднорідність екосистем (фенологічні зміни, сукцесія).

5.3. Біосфера як глобальна екосистема. Структура та межі біосфери. Біогеохімічні цикли /колообіг речовин/ як необхідна умова існування біосфери. Вчення В.І Вернадського про біосферу та ноосферу та його значення для уникнення глобальної екологічної кризи. Основні уявлення про антропогенний /антропічний/ вплив на біосферу. Види забруднення, їх наслідки для екосистем та людини. Поняття про якість довкілля. Сучасні глобальні екологічні проблеми світу, екологічні проблеми в Україні. Антропогенний /антропічний/ вплив на біологічне різноманіття. Збереження біорізноманіття як необхідна умова стабільності біосфери. Сучасні напрямки охорони природи та захисту навколишнього середовища в Україні та світі. Базові положення природокористування. Концепція сталого розвитку.

5.4. Адаптація як загальна властивість біологічних систем. Загальні закономірності формування адаптацій. Поняття про преадаптацію та постадаптацію. Властивості адаптацій. Формування адаптацій на

молекулярному та клітинному рівнях організації. Принцип єдності організмів та середовища їхнього мешкання. Стратегії адаптацій організмів. Поняття про екологічно пластичні та екологічно непластичні види. Поняття про адаптивну радіацію. Життєві форми тварин та рослин як адаптації до середовища мешкання. Поняття про спряжену еволюцію /кoeволюцію/ та коадаптацію. Основні середовища існування та адаптації до них організмів. Способи терморегуляції організмів. Симбіоз та його форми. Організм як середовище мешкання. Поширення паразитизму серед різних груп організмів. Адаптації паразитів до мешкання в організмі хазяїна. Відповідь організму хазяїна на оселення паразитів. Адаптивні біологічні ритми біологічних систем різного рівня організації. Типи адаптивних біологічних ритмів організмів. Фотоперіодизм та його адаптивне значення.

5.5. Основи еволюційного вчення. Поняття про еволюцію. Еволюційна гіпотеза Ж.-Б. Ламарка. Основні положення еволюційної теорії Ч. Дарвіна. Поєднання теорії Дарвіна та генетики: синтетична теорія еволюції. Популяція організмів як одиниця еволюції. Поняття про мікроеволюцію. Фактори зміни генетичної структури популяції: мутації, ізоляція, міграції, дрейф генів, природний добір. Закономірності розподілу алелів в популяціях. Способи видоутворення. Поняття про дивергенцію, конвергенцію та паралелізм, аналогічні та гомологічні органи, рудименти та атавізми, біологічний прогрес та регрес. Погляди на виникнення життя на Землі (креаціонізм, панспермія, абіогенез). Сучасні погляди на первинні етапи еволюції життя: РНК-світ. Ключові етапи еволюції життя на Землі.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТУ З БІОЛОГІЇ

Екзаменаційні тестові завдання з “Біології” мають дворівневу структуру і містять загалом 100 завдань. Абітурієнти виконують роботу протягом 120 хвилин. Оцінку знань визначають як суму балів за окремі завдання.

Оцінку знань визначають як суму балів за окремі завдання. Кожне тестове завдання містить чотири варіанти відповідей, серед яких лише одна правильна та оцінюються у 0 чи 2 бали: 2 бали, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, чи вказано більше однієї відповіді, чи відповіді на завдання не надано. Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши тестові завдання вступного випробування з біології – 200. Мінімальна кількість – 100 балів.

V. ОСНОВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З БІОЛОГІЇ

1. Соболь В.. Повний курс біології. Структурований довідник. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2019. 416 с.

2. Барна І. Біологія. Довідник для школярів та абітурієнтів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 768 с.

3. Іонцева А.Ю. Біологія 6-11 клас в таблицях і схемах (підготовка до ЗНО та ДПА). Харків: Навчальна література, 2019. 128 с.
4. Біологія: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. 11-й кл. / П.Г. Балан, Ю.Г. Вєрвєс. Київ: Генеза, 2011. 304 с.
5. Тагліна О.В. Біологія. 10 клас (рівень стандарту, академічний рівень). Підруч. для загальноосв. навч. закл. Харків: Ранок, 2010. 256 с.
6. Біологія: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. 9-й клас / Р.В. Шаламов, Г.А. Носов, О.А. Литовченко, М.С. Каліберда. Харків: Соняшник, 2017. 352 с.
7. Біологія: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. 8-й кл. / Валерій Соболю. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2016. 288 с.
8. Біологія: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. 7-й кл. / Валерій Соболю. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2015. 292 с.
9. Біологія: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. 6-й кл. / Л.І. Остапченко ін. Київ: Генеза, 2014. 224 с.

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ З “МАТЕМАТИКИ”

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Програма вступних випробувань з дисципліни “Математика” базується на Державному стандарті, що відповідає програмі зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з математики, здобутих на основі повної загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 04.12.2019 року № 1513.

II. ЗАВДАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ “МАТЕМАТИКА”

Метою вступних випробувань з математики є оцінювання результатів навчання математики, здобутих на основі повної загальної середньої освіти рівню стандарту чи профільного рівня, відповідним державним вимогам та ступінь підготовленості учасників тестування з математики, щоб здійснити конкурсний відбір для навчання в закладах вищої освіти.

Завдання зовнішнього незалежного оцінювання з математики полягає в тому, щоб оцінити рівень володіння учасників компетентностями, зокрема, оцінити здатності:

будувати математичні моделі реальних об’єктів, процесів і явищ та досліджувати ці моделі засобами математики;

виконувати математичні розрахунки (дії з числами, поданими в різних формах, та дії з відсотками, складати та розв’язувати задачі на наближені обчислення, пропозиції тощо);

перетворювати числові та буквені вирази;

будувати й аналізувати графіки функціональних залежностей, рівнянь, досліджувати їхні властивості;

застосовувати похідну та інтеграл до розв’язування задач практичного змісту;

розв’язувати текстові задачі та задачі практичного змісту з алгебри і початків аналізу, геометрії;

визначати кількісні характеристики геометричних фігур;

розв’язувати комбіновані задачі та обчислювати ймовірності випадкових подій.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ МАТЕМАТИКА

АЛГЕБРА І ПОЧАТКИ АНАЛІЗУ

Розділ 1. Числа і вирази.

Тема 1.1. Дійсні числа (натуральні, раціональні та ірраціональні) порівняння чисел та дії з ними. Властивості дій з дійсними числами. Правила порівняння дійсних чисел. Ознаки подільності чисел на 2, 3, 5, 9, 10. Правила

знаходження найбільшого спільного дільника та найменшого спільного кратного чисел. Правила округлення цілих чисел і десяткових дробів. Означення кореня n -го степеня та арифметичного кореня $-$ го степеня. Властивості коренів. Означення степеня з натуральним, цілим та раціональним показниками, їх властивості. Числові проміжки. Модуль дійсного числа та його властивості.

Тема 1.2. Відношення та пропорції. Відсотки. Основні задачі на відсотки. Тестові задачі. Відношення, пропорції. Основна властивість, пропорції. Означення відсотка. Правила виконання відсоткових розрахунків.

Тема 1.3. Раціональні, ірраціональні, степеневі, показникові, логарифмічні, тригонометричні вирази та їх перетворення. Означення тотожно рівних виразів, тотожного перетворення виразу, тотожності. Означення одночлена та многочлена. Правила додавання, віднімання й множення одночленів та многочленів. Формули скороченого множення. Розклад многочлена на множники. Означення дробового раціонального виразу. Правила виконання дій з дробовими раціональними виразами. Означення та властивості логарифма. Основна логарифмічна тотожність. Означення синуса, косинуса, тангенса, числового аргументу. Основні співвідношення між тригонометричними функціями одного аргументу. Формули зведення. Формули додавання та наслідки з них.

Розділ 2. Рівняння, нерівності та їх системи

Тема 2.1. Лінійні, квадратні, раціональні, ірраціональні, показникові, логарифмічні, тригонометричні рівняння і нерівності. Системи лінійних рівнянь і нерівностей. Системи рівнянь з яких хоча б одне рівняння другого степеня. Розв'язування текстових задач за допомогою рівнянь та їх систем. Рівняння з однією змінною, означення кореня (розв'язку) рівняння з однією змінною. Нерівність з однією змінною, означення розв'язку нерівності з однією змінною. Означення розв'язку системи рівнянь, основні методи розв'язування систем. Методи розв'язування найпростіших раціональних, ірраціональних, показникових, логарифмічних, тригонометричних рівнянь, які проводяться до найпростіших. Методи розв'язування найпростіших лінійних, квадратних, раціональних, показникових, логарифмічних нерівностей та нескладних нерівностей, які зводяться до найпростіших.

Розділ 3. Функції.

Тема 3.1. Числові послідовності. Означення арифметичної та геометричної прогресій. Формули n -го члена арифметичної та геометричної прогресій. Формули суми n перших членів арифметичної та геометричної прогресій.

Тема 3.2. Функціональна залежність. Лінійні, квадратні, степеневі, показникові, логарифмічні та тригонометричні функції, їх основні властивості. Означення функції, області визначення, області значень функції,

графік функції. Способи завдання функцій, основні властивості та графіки функцій, указаних у назві теми.

Тема 3.3. Похідна функції, її геометричний та фізичний зміст. Таблиця похідних та правила диференціювання. Означення похідної функції в точці. Фізичний та геометричний зміст похідної. Таблиця похідних функцій. Правила знаходження похідної суми, добутку, частки двох функцій.

Тема 3.4. Дослідження функції за допомогою похідної. Побудова графіків функцій.

Достатня умова зростання (спадання) функції на проміжку. Екстремуми функції. Означення найбільшого й найменшого значень функції.

Тема 3.5. Первісна та визначений інтеграл. Застосування визначеного інтеграла для обчислення площ плоских фігур.

Означення первісної функції, визначеного інтеграла, криволінійної трапеції. Таблиця первісних функцій. Правила знаходження первісних.

Розділ 4. Елементи комбінаторики, початки теорії ймовірностей та елементи математичної статистики.

Тема 4.1. Перестановки, комбінації, розміщення (без повторень). Комбінаторні правила суми та добутку. Імовірність випадкової події. Вибіркові характеристики.

Означення перестановки, комбінації, розміщення (без повторень). Комбінаторні правила суми та добутку. Класичне означення ймовірності події. Означення вибірових характеристик рядів даних (розмаху вибірки, моди, медіани, середнього значення). Графічна, таблична, текстова та інші форми подання статистичних даних.

ГЕОМЕТРІЯ

Розділ 1. Планіметрія.

Тема 1.1. Елементарні геометричні фігури на площині та їх властивості. Поняття точки та прямої, променя, відрізка, ламаної, кута. Аксиоми планіметрії. Суміжні та вертикальні кути, бісектриса кута. Властивості суміжних та вертикальних кутів. Паралельні та перпендикулярні прямі. Відстань між паралельними прямими. Перпендикуляр і похила, серединний перпендикуляр, відстань від точки до прямої. Ознаки паралельних прямих. Теорема Фалеса, узагальнена теорема Фалеса.

Тема 1.2. Коло та круг. Коло, круг та їх елементи. Центральні, вписані кути та їх властивості. Дотична до кола та її властивості.

Тема 1.3. Трикутники. Види трикутників та їх основні властивості. Ознаки рівності трикутників. Медіана, бісектриса, висота трикутника та їх властивості. Теорема про суму кутів трикутника. Нерівність трикутника. Середня лінія трикутника та її властивості. Коло описане навколо трикутника, і коло вписане в трикутник. Теорема Піфагора. Співвідношення між сторонами й

кутами прямокутного трикутника. Теорема синусів. Теорема косинусів. Подібні трикутники, ознаки подібності трикутників.

Тема 1.4. Чотирикутники. Чотирикутник та його елементи. Паралелограм, його властивості й ознаки. Прямокутник, ромб, квадрат та їх властивості. Трапеція, середня лінія трапеції та її властивості. Вписані в коло та описані навколо кола чотирикутники. Сума кутів чотирикутника.

Тема 1.5. Многокутники. Многокутник та його елементи. Периметр многокутника. Правильний многокутник та його властивості. Вписані в коло та описані навколо кола многокутники.

Тема 1.6. Геометричні величини та вимірювання їх. Довжина відрізка, кола та його друк. Величина кута, вимірювання кутів. Формули для обчислення площ трикутника, паралелограма, ромба, квадрата, трапеції, правильного многокутника, круга, сектора.

Тема 1.7. Координати та вектори на площині. Прямокутна система координат на площині, координати точки. Формула для обчислення відстані між двома точками та формула для обчислення координат середини відрізка. Рівняння прямої та кола. Поняття вектора, нульового вектора, модуля вектора. Колінеарні вектори, протилежні вектори, рівні вектори. Координати вектора. Додавання і віднімання векторів, множення вектора на число. Кут між векторами. Скалярний добуток векторів.

Тема 1.8. Геометричні переміщення. Основні види та зміст геометричних переміщень на площині (рух, симетрія відносно точки та відносно прямої, поворот, паралельне перенесення). Рівність фігур.

Тема 1.9. Прямі та площини у просторі. Аксиоми та теореми стереометрії. Взаємне розміщення прямих у просторі прямої та площини в просторі площин у просторі. Паралельність прямих, прямої та площини площин. Паралельне проектування. Перпендикулярність прямих прямої та площини, двох площин. Теорема про три перпендикуляри. Відстань від точки до площини, від прямої до паралельної їй площини між паралельними площинами. Кут між прямими, прямою та площиною, площинами. Двогранний кут, лінійний кут двогранного кута.

Тема 1.10. Многогранники, тіла обертання. Многогранники та їх елементи, основні види многогранників, призма, паралелепіпед, піраміда, розгортка призми й піраміди. Тіла обертання, основні види тіл і поверхонь обертання: циліндр, конус, куля, сфера. Перерізи многогранників. Перерізи циліндра й конуса: осьові перерізи, перерізи площинами паралельними їх основам. Переріз кулі площиною. Формули для обчислення площ поверхонь та об'ємів призми та піраміди. Формули для обчислення об'ємів циліндра, конуса, кулі. Формули для обчислення площі сфери.

Тема 1.11. Координати та вектори у просторі. Прямокутна система координат у просторі, координати точки. Формула для обчислення відстані між двома точками та формула для обчислення координат середини відрізка. Поняття вектор, модуль вектора, колінеарні вектори, рівні вектори, координати

вектора. Додавання, віднімання векторів, множення вектора на число. Скалярний добуток векторів. Кут між векторами. Симетрія відносно початку координат та координатних площин.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТУ З МАТЕМАТИКИ

Екзаменаційні тестові завдання з “Математики” мають дворівневу структуру і містять загалом 40 завдань. Абітурієнти виконують роботу протягом 60 хвилин. Оцінку знань визначають як суму балів за окремі завдання.

Кожне тестове завдання містить п’ять варіантів відповідей, серед яких лише одна правильна та оцінюються у 0 чи 5 балів: 5 балів, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, чи вказано більше однієї відповіді, чи відповіді на завдання не надано.

Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши тестові завдання вступного випробування з математики – 200. Мінімальна кількість – 100 балів.

V. ОСНОВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З МАТЕМАТИКИ

1. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Алгебра: підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. К.: Видавництво “Відродження”, 2015. 288 с.
2. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Алгебра: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Видавничий дім “Освіта”, 2016. 254 с.
3. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Алгебра: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Видавничий дім “Освіта”, 2017. 272 с.
4. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Владімірова Н.Г. Геометрія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Видавництво “Відродження”, 2015. 192 с.
5. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Владімірова Н.Г. Геометрія: підруч. для загальноосвіт. навч. закладів 8 клас. К.: Видавничий дім “Освіта”, 2016. 272 с.
6. Бевз Г.П., Бевз В.Г., Владімірова Н.Г. Геометрія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. К.: Видавничий дім “Освіта”, 2017. 272 с.
7. Геометрія: підручник для 10 кл. загальноосвітніх навч. закл: профільний рівень / Г.П.Бевз, В.Г.Бевз, Н.Г. Владімірова, В.М.Владіміров. К.: Генеза 2010р. 232с
8. Геометрія: підручник для 11 кл. загальноосвітніх навч. закл: академ. рівень, профільний рівень / Г.П.Бевз, В.Г.Бевз, Н.Г. Владімірова, В.М.Владіміров. К.: Генеза 2011р. 336 с.
9. Істер О.С. Збірник завдань для атестаційних письмових робіт з математики: для закл. заг. серед. освіти: 9-й кл., 5-те вид. К.: Генеза, 2019. 40 с.
10. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Алгебра: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: Гімназія, 2016. 240 с.
11. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Алгебра: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: Гімназія, 2017. 272 с.

12. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Геометрія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: Гімназія, 2015. 224 с.
13. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Геометрія: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: Гімназія, 2016. 208 с.
14. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Геометрія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: Гімназія, 2017. 240 с.
15. Мерзляк А.Г., Полонський В.Б., Якір М.С. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з математики: 9 клас. Х.: Гімназія, 2020. 160 с.
16. Нелін Є.П. Алгебра в таблицях: навч. посіб. для учнів 7-11 кл., 7-ме. вид. Х.: Гімназія, 2018. 128 с.
17. Нелін Є.П. Геометрія в таблицях: навч. посіб. для учнів 7-11 кл., 7-ме. вид. Х.: Гімназія, 2017. 80 с.
18. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Математика: Алгебра і початки аналізу та геометрія. Рівень стандарту: підруч. для 11кл закладів загальної середньої освіти /. К.: Видавничий дім "Освіта", 2019 р. 272с.
19. Нелін Є.П. Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія, рівень стандарту): підруч. для 10кл закладів загальної середньої освіти /. Х.: Видавництво "Ранок" 2018р. 328 с.

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ З “ІСТОРІЇ УКРАЇНИ”

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Програма вступного випробування з “Історія України” базується на Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, що відповідає програмі зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з історії України, здобутих на основі повної загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 28.06.2018 року № 696.

Метою вступного випробування з “Історія України” є визначення рівня сформованості ключових історичних компетентностей абітурієнтів, а також оцінка відповідності їхніх знань і навичок вимогам Державного стандарту.

Програма вступного випробування з “Історії України” враховує основні елементи історичної свідомості, а також цілі, зміст і результати навчальної діяльності, закладені у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти та чинній шкільній програмі з “Історії України” для закладів загальної середньої освіти. Вона охоплює шкільний курс історії України від найдавніших часів до сьогодення.

Програма вступного випробування з “Історія України” складається з 32 тем, що охоплюють навчальний матеріал, а також структурованих очікуваних результатів навчальної діяльності. Ці результати спрямовані на перевірку історичної компетентності через систему знань і вмінь, які має опанувати абітурієнт.

II. ЗАВДАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЇ УКРАЇНИ”

Програма передбачає перевірку рівня сформованості в абітурієнтів насамперед історичної компетентності, яка охоплює наступні елементи:

Хронологічна компетентність: здатність орієнтуватися в історичному часі, визначати причинно-наслідкові зв'язки подій, аналізувати суспільні явища в їхніх історичних умовах, а також виявляти зміни і тяглість у розвитку суспільства.

Просторова компетентність: вміння розуміти історичний простір, встановлювати взаємозв'язки між розвитком суспільства, економіки, культури та природного середовища.

Інформаційна компетентність: здатність працювати з історичними джерелами, аналізувати їхній зміст, оцінювати достовірність інформації, розпізнавати розбіжності у позиціях авторів і критично їх осмислювати.

Логічна компетентність: уміння використовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, оцінювати множинність інтерпретацій минулого і порівнювати їх.

Аксіологічна компетентність: здатність формулювати оцінку історичних подій і постатей, враховуючи цінності та уявлення відповідного часу чи соціальних груп, а також розуміти зв'язок між історією і сучасністю.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Розділ 1. Вступ до історії України. Історія України як наука. Періодизація історії України. Джерела з історії України: речові, усні, писемні, візуальні.

Розділ 2. Стародавня історія України. Поява та розселення людей на території України. Заняття привласнювального господарства. Неолітична революція. Поширення землеробства й скотарства на землях України. Ремесла. Трипільська і середньостогівська археологічні культури. Кочовики раннього залізного віку. Заснування античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та в Криму. Велике переселення народів. Перші писемні згадки про давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Велике розселення слов'ян. Історичні витоки українського народу.

Розділ 3. Русь-Україна (Київська держава). Розселення східнослов'янських племінних союзів (поляни, сіверяни, уличі, тиверці, хорвати (білі хорвати), волиняни (дуліби, бужани), древляни). Назва "Русь". Руська земля. Утворення Русі-України (Київської держави). Внутрішньо- та зовнішньополітична діяльність перших київських князів. Державотворення кінця X - середини XI ст. Запровадження християнства як державної релігії. "Руська правда". Правління наступників Ярослава Мудрого. Русь-Україна (Київська держава) в першій третині XII ст. Боротьба з половецькою загрозою. Роздробленість Русі-України (Київської держави). Суспільно-політичне та господарське життя. Культура й духовність.

Розділ 4. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава). Монгольська навала. Об'єднання Галицького та Волинського князівств. Розбудова Галицько-Волинської держави (королівства Руського) в 1238-1264 рр. Монгольська навала на південно-західні землі Русі. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава) за нащадків Данила Романовича. Суспільно-політичне та господарське життя. Культура й духовність.

Розділ 5. Руські удільні князівства у складі іноземних держав у другій половині XIV - першій половині XVI ст. Кримське ханство. Змагання Польщі та Литви за Галицько-Волинську спадщину. Вхід українських земель до складу сусідніх держав (Угорське королівство, Молдавське князівство, Османська імперія, Московське царство). Кревська унія. Велике князівство Руське Свидригайла. Остаточна ліквідація Волинського та Київського удільних князівств. Утворення Кримського ханства. Перехід кримських ханів у васальну залежність від Османської імперії. Виникнення козацтва. Соціально-економічне життя. Культура й духовність.

Розділ 6. Українські землі у складі Речі Посполитої в другій половині XVI ст. Люблінська унія та її вплив на українські землі. Зміни в соціальній структурі українського суспільства. Виникнення Запорозької Січі. Повстання 1590-х рр. Братський рух. Утворення УГКЦ. Культура й духовність.

Розділ 7. Українські землі у складі Речі Посполитої в першій половині XVII ст. Зміни в соціально-економічному житті. Морські походи козаків. Участь українського козацтва у війнах Речі Посполитої проти Московського царства та Османської імперії. Козацькі повстання 1620-1630-хрр. “Ординація Війська Запорозького...”. Культура. Відновлення вищої православної церковної ієрархії 1620 р. Духовність.

Розділ 8. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. Національно-визвольна війна українського народу. Зміни в суспільно-політичному житті. Утворення української козацької держави - Війська Запорозького. Внутрішньо- та зовнішньополітична діяльність уряду Богдана Хмельницького.

Розділ 9. Козацька Україна наприкінці 50 - 80-х рр. XVII ст. Внутрішньо- та зовнішньополітична діяльність гетьманів козацької України 50 - 80-х рр. XVII ст. Занепад Правобережжя. Запорозька Січ у складі Гетьманщини. Адміністративно-територіальний устрій Слобідської України.

Розділ 10. Українські землі наприкінці XVII - в першій половині XVIII ст. Гетьманщина в 1687-1709 рр. Повстання під проводом Семена Палія (1702-1704 рр.). Північна війна і Україна. Внутрішньополітична діяльність гетьманів козацької України 20 - 30-х рр. XVIII ст. Обмеження автономії Гетьманщини. Діяльність Першої Малоросійської колегії, “Правління Гетьманського уряду” (1734-1750 рр.). Культура. Києво-Могилянська академія. Духовність.

Розділ 11. Українські землі в другій половині XVIII ст. Внутрішня політика останнього очільника Гетьманщини. Діяльність Другої Малоросійської колегії. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація Запорозької Січі. Ліквідація автономії Гетьманщини. Опришківський та гайдамацький рухи. Зміни в політичному становищі Правобережної України та західноукраїнських земель після поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.). Реформи Марії Терезії та Йосифа II та їх вплив на українські землі. Культура й духовність.

Розділ 12. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII- в першій половині XIX ст. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії. Українське національне

відродження: початок, періоди й особливості. Відновлення українського козацтва в час французько-російської війни. Кирило-Мефодіївське братство. Поширення в Україні російського та польського суспільних рухів. Початок промислового перевороту.

Розділ 13. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII - в першій половині XIX ст. Адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель. Початок національного відродження. Діяльність “Руської трійці”. Альманах “Русалка Дністrowая”. Західноукраїнські землі в європейській революції 1848-1849 рр. Діяльність Головної Руської Ради (1848-1851 рр.). Досвід парламентаризму.

Розділ 14. Культура України кінця XVIII- першої половини XIX ст. Освіта, наука, література, образотворче мистецтво, архітектура. “Історія русів”. Галицько-руська матиця. Собор руських вчених.

Розділ 15. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст. Події Кримської війни 1853- 1856 рр. на українських землях та поразка Російської імперії. Реформи 1860-1870-хрр. і процеси модернізації в Україні. Українські підприємці. Політика російського царизму щодо України. Розвиток громадського руху. Журнали “Основа”, “Громада”, “Київська старина”. Діяльність “Південно-Західного відділу Російського географічного товариства” (1873-1876 рр.). Братство тарасівців. Національне відродження кримськотатарського народу.

Розділ 16. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. Політика австрійського уряду щодо західноукраїнських земель. Діяльність культурно-освітнього товариства “Просвіта”. Українські видання: “Правда”, “Діло”, “Записки Наукового товариства імені Шевченка”. Розвиток кооперативного руху. Трудова еміграція. Політизація українського національного руху та утворення перших політичних партій.

Розділ 17. Культура України в другій половині XIX - на початку XX ст. Піднесення української культури. Розвиток освіти, науки, літератури, музичного, образотворчого, театрального мистецтва. Українські підприємці-благодійники. Релігія і церква.

Розділ 18. Українські землі у складі Російської імперії в 1900-1914 рр.

Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Земельна реформа Петра Столипіна та її вплив на Україну. Консолідація української нації. Створення політичних партій Наддніпрянщини. Самостійницька й автономістська течії в національному русі. Події революції 1905-1907 рр. в Україні. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних

Думах. Діяльність “Просвіти”. Посилення російського імперського наступу на Україну в 1907-1914 рр.

Розділ 19. Українські землі у складі Австро-Угорщини в 1900-1914 рр. Становище промисловості та сільського господарства. Радикалізація українського політичного руху. Вплив УГКЦ на формування національної свідомості населення західноукраїнських земель.

Розділ 20. Україна в роки Першої світової війни. Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав. Війна та українські політичні сили. Головна українська рада. Союз визволення України. Загальна українська рада. Воєнні дії на території України в 1914-1917 рр. Українці в арміях воюючих держав. Українські січові стрільці. Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914-1917 рр.

Розділ 21. Початок Української революції. Революційні події в Україні в 1917- на початку 1918 р. Українізація армії. Еволюція поглядів політичних сил України в питанні самовизначення. Універсали Української Центральної Ради. Відносини УЦР з Тимчасовим урядом та більшовицькою Росією. Проголошення УНР. Кримськотатарський національний рух. “Всеукраїнський з’їзд рад” у м. Харків. Перша війна більшовицької Росії з УНР. Бій біля станції Крути. Події 1917 р. в Криму. Проголошення незалежності УНР. Окупація більшовицькою Росією України. Берестейський мирний договір. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим. Конституція УНР.

Розділ 22. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності. Гетьманський переворот. Українська Держава. Західноукраїнська Народна Республіка. Український національний рух на Буковині й у Закарпатті. Акт злуки УНР та ЗУНР. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. Директорія. Друга війна більшовицької Росії з УНР. Більшовицький режим в Україні. Ухвалення Конституції УСРР 1919 р. Політика воєнного комунізму. Червоний терор. Військова інтервенція Антанти на півдні України. Денікінський режим в Україні. Повернення більшовицької влади. Перший Зимовий похід. Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна на території України. Другий Зимовий похід армії УНР. Холодноярська республіка (1919-1922 рр.). Культура та духовність.

Розділ 23. Встановлення комуністичного тоталітарного режиму в Україні. Масовий голод у південних губерніях УСРР. Антирелігійна кампанія. НЕП в УСРР. Вхід УСРР до складу СРСР. Утворення Кримської АСРР. Національна політика радянської влади в УСРР. Молдавська АСРР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності. Політика коренізації/українізації

в УСРР. Згортання непу і перехід до директивної економіки. Індустріалізація. Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Культура. Духовне життя.

Розділ 24. Утвердження більшовицького тоталітарного режиму в Україні. Форсована індустріалізація, Насильницька колективізація. Примусові хлібозаготівлі. Опір селянства. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид Українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору. Масові репресії та їх ідеологічне виправдання більшовицьким режимом. Політичні процеси 1920-х-початку 1930-х рр. Згортання українізації. Ідеологізація суспільного життя в Україні. Культ особи. Великий терор. Биківня та інші місця масових поховань жертв репресій. Національно-демографічні зміни. Розстріляне відродження. Антирелігійна кампанія.

Розділ 25. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період. Правовий статус українських земель у складі Польщі. Національна політика та міжнаціональні відносини. Економічне і соціальне становище населення. Українська кооперація. Просвітні організації краю. Українські політичні і громадські організації. Українська військова організація та ОУН. Українські землі у складі Румунії. Татарбунарське повстання. Суспільно-політичне життя. Українські землі у складі Чехословаччини. Правовий статус Закарпаття. Суспільно-політичне й соціально-економічне життя. Карпатська Україна. Карпатська Січ. Культура та духовність. Політичне і культурне життя української еміграції.

Розділ 26. Україна в роки Другої світової війни. Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р. Початок Другої світової війни. Окупація Червоною армією Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії. Радянізація. Масові політичні репресії 1939-1940 рр. Початок німецько-радянської війни. Бойові дії в 1941-1942 рр. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи. Злочини комуністичного тоталітарного режиму. Окупація України військами Німеччини та її союзниками. “Новий порядок”. Масове знищення мирного населення. Голокост. Опір окупантам. Український визвольний рух. Проголошення Акта відновлення Української Держави. Поліська Січ. Українська повстанська армія. Українсько-польське протистояння. Радянський партизанський рух. Бойові дії 1942-1943 рр. Вигнання німецьких військ та їхніх союзників з Правобережної та Південної України. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Завершення бойових дій на території України. Українці у військових формуваннях держав Об’єднаних Націй. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Українське питання на Тегеранській, Ялтинській і Потсдамській конференціях. Ціна війни. Культура й духовність.

Розділ 27. Україна в перші повоєнні роки. Україна – співзасновниця ООН. Встановлення кордонів УРСР у міжнародних договорах. Посилення радянської та репресії у західних областях УРСР. Український визвольний рух у 1944-1950-х рр. Обмін населенням між Польщею й УРСР. Масові депортації (1944-1946 рр.). Операції “Вісла” і “Захід”. Ліквідація УГКЦ. Внутрішньополітична й економічна ситуація в УРСР. Масовий голод 1946-1947 рр. Ідеологічні кампанії. “Чистки” творчої інтелігенції. Культура й духовність.

Розділ 28. Україна в умовах десталінізації. Участь українців у повстаннях у сталінських концтаборах. XX з’їзд КПРС. Десталінізація і лібералізація суспільного життя. Зміни адміністративно-територіального устрою: входження Кримської області до складу УРСР. Зміни в управлінні господарством. Зародження дисидентського руху та його течії. “Шістдесятництво”. Антирежимні виступи 1960-х рр. Культура й духовність.

Розділ 29. Україна в період загострення кризи радянської системи. Ідеологічні орієнтири партійно-радянського керівництва. Конституція УРСР 1978 р. Економічна ситуація в УРСР. Дисидентський рух: течії, форми і методи боротьби. Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод. Самвидав. Кримськотатарський національний рух. Культура й духовність.

Розділ 30. Відновлення незалежності України. Початок перебудови в СРСР. Чорнобильська катастрофа. Стан економіки. Шахтарські страйки. Гласність і політичний плюралізм. Український національно-демократичний рух. Зміни в політичному керівництві УРСР. Формування багатопартійної системи. Вибори до Верховної Ради УРСР і до місцевих рад 1990 р. Декларація про державний суверенітет України. Революція на граніті. Створення Автономної Республіки Крим (АРК). Меджліс кримськотатарського народу (червень 1991 р.). Спроба державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р. Акт проголошення незалежності України. Референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Міжнародне визнання України. Культура. Духовне відродження.

Розділ 31. Становлення України як незалежної держави. Державотворчі процеси в незалежній Україні. Повернення кримських татар на батьківщину. Статус Криму. Суспільно-політичне життя. Особливості формування багатопартійності. Конституція України. Економіка України в 1991-1998 рр. та в 1998–2004 рр. Запровадження гривні. Демографічні та міграційні процеси. Олігархічна система. Початок інтеграції в європейський і світовий простір. Політична розбудова суспільства. Рухи протесту на початку 2000-х рр. Помаранчева революція. Україна в системі міжнародних відносин. Культура й духовність.

Розділ 32. Творення нової України. Суспільно-політичне життя України в 2005-2013 рр. Авторитарний режим Віктора Януковича. Революція Гідності. Небесна Сотня. Анексія Росією Криму. Агресія Росії проти України. Російсько-українська війна. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Реакція світової спільноти. Спроби мирного, врегулювання. Соціально-економічний розвиток України до і після 2014 р. Євроінтеграційний поступ України: угода про асоціацію між Україною та ЄС. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС Для громадян України. Культура й духовність. Продовження збройного конфлікту на сході України (початок квітня 2014 – 23 лютого 2022 рр.): АТО (антитерористична операція), ООС (Операція об'єднаних сил); Широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну (з 24 лютого 2022 р.). Соціальний і культурний розвиток українського суспільства.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Екзаменаційні тестові завдання з “Історії України” мають дворівневу структуру і містять загалом 100 завдань. Абітурієнти виконують роботу протягом 120 хвилин. Оцінку знань визначають як суму балів за окремі завдання.

Кожне тестове завдання містить п'ять варіантів відповідей, серед яких лише одна правильна та оцінюються у 0 чи 2 бали: 2 бали, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, чи вказано більше однієї відповіді, чи відповіді на завдання не надано.

Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши тестові завдання вступного випробування з історії України – 200. Мінімальна кількість – 100 балів.

V. ОСНОВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Бойко О.Д. Історія України : підручник / О.Д.Бойко 5-те вид., доповн.; Академвидав., 2014. 720 с. (серія “Альма-матер”).

2. Бурнейко І.О. Історія України Підручник. Для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Астон, 2017. 296 с.

3. Власов В. Історія України: комплексне видання /В.С.Власов, С.В.Кульчицький, О.Є.Панарін. Київ: Літера ЛТД , 2019. 416 с

4. Гарін В. Б., Кіпцар І. А., Кондратенко О. В. Історія України. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

5. Гісем О. В. Г51 Історія України : підруч. для 8 кл. закл. загал. серед. освіти / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. Харків : Вид-во “Ранок”, 2021. 192 с.

6. Гупан Н. М. Історія України: підручник. Для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Видавничий дім “Освіта”, 2019. 224 с.

7. Галімов А. А. Історія України: рівень стандарту : підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти / Галімов А. А., Гісем О. В., Мартинюк О.О. Харків : Вид-во “Ранок”, 2024. 272 с.
8. Даниленко В.М. Історія України : рівень стандарту : підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти / Віктор Даниленко, Мирослава Смольницька. Київ : Генеза, 2019. 224 с.
9. Дудар О. В. Історія України : підруч. для 8 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Дудар, О. І. Гук. К. : Видавничий дім “Освіта”, 2021. 224 с.
10. Охредько О., Майорський В., Коломєєць Л. Історія України. Навчальний посібник / Олег Охредько, Вячеслав Майорський, Лариса Коломєєць. Київ: Центр громадянської просвіти “Альменда”, 2024. 70 с.
11. Панарін О.Є., Макаревич О.С., Охріменко О.С., Топольницька Ю.А. Історія України : підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти / О.Є. Панарін, О.С. Макаревич, О.С. Охріменко, Ю.А. Топольницька. Київ : Літера ЛТД, 2024. 192 с.
12. Пометун О. І. Історія України : підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти / О. І. Пометун, О. В. Дудар, Н. М. Гупан. К. : Видавничий дім “Освіта”, 2024. 208 с.: іл.
13. Пометун О.І., Дудар О.В. Історія України “Історія України” підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім “Освіта”, 2022. 287 с.: іл.
14. Реєнт О.П. Історія України Підручник. Для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2017. 384с.
15. Свідерський Ю. Ю. Історія України: підручник. Для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Ю. Ю. Свідерський, Т. В. Ладиченко, Н. Ю. Ромашинин. Київ: Грамота, 2019. 256 с.
16. Скирта І.М. Історія України у визначеннях, таблицях і схемах. 10-11 кл. /І.М.Скирта. Харків: Вид-во “Ранок”, 2020. 128 с. (серія “Рятівник 2.0”)
17. Сорочинська Н.М. Гісем О.О. Історія України : підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 272 с.
18. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України [рівень стандарту] : підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н. М. Сорочинська, О. О. Гісем. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 240 с.
19. Струкевич О. Історія України (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти / Олексій Струкевич, Степан Дровозюк. Київ : Грамота, 2019. 240 с.
20. Струкевич О. К. Історія України : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. К. Струкевич. К. : Грамота, 2017. – 240 с.: іл.
21. Струкевич О. К. Підручник. Для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Грамота, 2019. 240 с.

22. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. Історія України [рівень стандарту] : підручник для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Ганна Хлібовська, Марія Крижановська, Оксана Наумчук. Тернопіль : Астон, 2023. 292 с.

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ З “УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ”

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Предмет “Українська мова” є обов’язковим непрофільним конкурсним предметом. Мінімальна кількість балів з української мови та літератури для допуску до участі у конкурсі становить 100 балів. Програму з української мови для вступників розроблено з урахуванням Програми зовнішнього незалежного оцінювання з української мови, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03 лютого 2016 року № 77.

II. ЗАВДАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ “УКРАЇНСЬКА МОВА”

Вступне випробування з української мови вступники складають у формі тестів, основними вимогами яких є:

- ґрунтовні знання з сучасної української мови (знання теоретичного матеріалу, правил та вміння наводити приклади);
- виявлення обізнаності з проблемами розвитку української мови на сучасному етапі, з функціонуванням української мови як державної;
- володіння методикою лексичного, етимологічного, фонетичного, морфемного, словотвірного, морфологічного розборів виділених у тексті слів.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ УКРАЇНСЬКА МОВА

Розділ 1. Фонетика. Графіка.

Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м’які, дзвінкі й глухі. Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й не наголошені склади. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних.

Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування у-в, і-й.

Розділ 2. Лексикологія. Фразеологія.

Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальноновживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання. Застарілі

й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. Фразеологізми. Приказки, прислів'я, афоризми.

Розділ 3. Будова слова. Словотвір.

Будова слова. Основа слова й закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [о], [е] у складних словах.

Розділ 4. Морфологія.

4.1. Іменник. Морфологія як розділ мовознавчої науки про частини мови. Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини. Відмінки іменників. Відміни іменників: перша, друга, третя, четверта. Поділ іменників першої та другої відмін на групи. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви -а(-я), -у(-ю) в закінченнях іменників другої відміни. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

4.2. Прикметник. Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста, складна й складена форми). Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи).

4.3. Числівник. Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) й порядкові. Групи числівників за будовою: прості й складені. Типи відмінювання кількісних числівників: один, одна; два, три, чотири; від п'яти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят ... вісімдесят; сорок, дев'яносто, сто; двісті – дев'ятсот; нуль, тисяча, мільйон, мільярд; збірні; дробові. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання.

4.4. Займенник. Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені,

заперечні. Особливості їх відмінювання. Творення й правопис неозначених і заперечних займенників.

4.5. Дієслово. Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на -но, -то). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Особові та числові форми дієслів (теперішнього та майбутнього часу й наказового способу). Родові та числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на -но, -то.

Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.

4.6. Прислівник. Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Правопис прислівників на -о, -е, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників разом і через дефіс.

4.7. Службові частини мови. Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені). Частина як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні. Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова.

Розділ 5. Синтаксис.

5.1. Словосполучення. Завдання синтаксису. Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення. Головне й залежне слово в словосполученні.

Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені.

5.2. Речення. Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю засобів ускладнення (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

5.2.1. Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження.

5.2.2. Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок).

5.2.3. Односкладні речення. Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень. Розділові знаки в односкладному реченні.

5.2.4. Речення з однорідними членами. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Звертання непоширені й поширені. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення з відокремленими членами.

Відокремлені означення, прикладки - непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнюючі члени речення.

Розділові знаки в односкладними членами.

5.2.5. Складне речення. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: інтонація й сполучники або сполучні слова; інтонація. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення.

Складнопідрядне речення. Складнопідрядне речення, його будова. Головне й підрядне речення. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні. Основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, їх типи за характером зв'язку між частинами:

- складнопідрядні речення з послідовною підрядністю;
- складнопідрядні речення з однорідною підрядністю;
- складнопідрядні речення з неоднорідною підрядністю.

Безсполучникове складне речення.

Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями:

- 1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними);
- 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною).

Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

5.3. Способи відтворення чужого мовлення. Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

Розділ 6. Стилїстика.

Стилї мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний), їх основні ознаки, функції.

Розділ 7. Орфоепія.

Відображення вимови голосних (наголошених і ненаголошених) через фонетичну транскрипцію. Відображення вимови приголосних звуків: [дж], [дз], [дз']; [г]; [ж], [ч], [ш], [дж]; груп приголосних (уподібнення, спрощення); м'яких приголосних; подовжених приголосних. Вимова слів з апострофом.

Розділ 8. Орфографія.

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [е], [и], [о] в коренях слів. Спрощення в групах приголосних. Сполучення «йо», «ьо». Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис «н» та «нн» у прикметниках і дієприкметниках, не з різними частинами мови.

Особливості написання числівників. Написання окремо (сполучень прислівникового типу), разом і через дефіс (прислівників, службових частин мови, вигуків).

Розділ 9. Розвиток мовлення.

Загальне уявлення про спілкування й мовлення; види мовленнєвої діяльності; адресант і адресат мовлення; монологічне й діалогічне мовлення; усне й писемне мовлення; основні правила спілкування. Тема й основна думка висловлювання. Вимоги до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність). Текст, поділ тексту на абзаци, мікротеми. Мовні засоби зв'язку речень у тексті. Типи мовлення (розповідь, опис, роздум). Структура тексту типу розповіді, опису, роздуму.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕСТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Загальна кількість тестових завдань – **50**. На виконання тестових завдань відведено **90 хвилин**. Кожне тестове завдання містить чотири варіанти відповідей, серед яких лише одна правильна та оцінюються у 4 бали: 4 бали, якщо вказано правильну відповідь; 1 бал, якщо вказано неправильну відповідь, чи вказано більше однієї відповіді, чи відповіді на завдання не надано. Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши тестові завдання вступного випробування з української мови – 200. Мінімальна кількість – 100 балів (табл.).

Таблиця

Переведення тестових балів, отриманих учасниками вступного випробування з української мови, у рейтингову оцінку

Кількість правильних відповідей	Рейтингова оцінка 100-200	Кількість правильних відповідей	Рейтингова оцінка 100-200	Кількість правильних відповідей	Рейтингова оцінка 100-200
1	4	18	72	35	140
2	8	19	76	36	144
3	12	20	80	37	148
4	16	21	84	38	152
5	20	22	88	39	156
6	24	23	92	40	160
7	28	24	96	41	164
8	32	25	100	42	168
9	36	26	104	43	172
10	40	27	108	44	176
11	44	28	112	45	180
12	48	29	116	46	184
13	52	30	120	47	188
14	56	31	124	48	192
15	60	32	128	49	196
16	64	33	132	50	200
17	68	34	136		

V. ОСНОВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Авраменко О.М., Блажко М.Б. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: I частина. 7-е видання. К.: Грамота, 2017. 568 с.
2. Авраменко О.М. Блажко М.Б. Українська мова та література. ЗНО 2020. Довідник. Завдання в тестовій формі. 1-а частина. 2020. 496 с..
3. Берест Т.М. Українська мова і література. Експрес підготовка / Т.М. Берест, І.О. Помазан, Л.О. Кратенко. сК.: Літера ЛТД, 2012. 344 с.
4. Білецька О.М. Українська мова. Комплексна підготовка до ЗНО та ДПА. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 221 с..
5. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лесикологія. Фразеологія. Лексикографія. Посібник. Вид. ЦУЛ. 2022. С. 416.
6. Граматика української мови (у схемах та таблицях) для іноземних студентів. Синтаксис, стилістика / Л. Є. Азарова, Л. В. Горчинська, Н. Л. Ключко, Ю. В. Поздрань. – Вінниця : ВНТУ, 2015. 110 с.
7. Кацавець Р.С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом : навч. посіб. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Київ: Алерта. 2022. С. 324.
8. Радишевська Марія Новий довідник. Українська мова. Усе для ЗНО – К.: Освіта, 2019. С. 448.
9. Українська мова. Тести. 5-12 класи: Посібник / За ред. Н.В. Гуйванюк. К.: Видавничий центр “Академія”, 2006.
10. Український правопис. (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) – К.: Наукова думка, 2019. 282 с.
<https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/standarty/pravopys/ukr.pravopys-2019.pdf>
11. Українська мова і література: Довідник завдань в тестовій формі (1та 2 частина); (Упор О. М. Авременка). К.: Грамота, 2018 с.
12. Українська мова: граматика в таблицях (для іноземних студентів) : навч. посібник / Є.І. Світлична, Н. О. Лисенко, А. О. Тимченко, А. А. Берестова, Л. І. Пац. Х., 2020. 50 с.

ТВОРЧИЙ КОНКУРС

I. ВИМОГИ ДЛЯ УЧАСТІ У “ТВОРЧОМУ КОНКУРСІ”

Переваги при вступі надаються майстрам спорту міжнародного класу, майстрам спорту, кандидатам у майстри спорту, тим хто має I та II дорослий розряд у разі наявності підтверджуючих документів.

Для участі у творчому конкурсі абітурієнт повинен мати відповідно до його спортивної спеціалізації своє екіпірування та інвентар.

II. ЗАВДАННЯ ТВОРЧОГО КОНКУРСУ (З ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ)

Завдання творчого конкурсу полягає в оцінці знань та підготовленості вступників:

перевірка і оцінка спеціальних знань абітурієнтів;

перевірка технічної майстерності абітурієнтів шляхом демонстрації техніки певних рухових дій;

практичне виконання відповідних нормативів.

Загальна оцінка за випробування визначається сумою балів, що отримана вступниками на етапах випробувань:

перевірка і оцінка спеціальних теоретичних знань абітурієнтів (від 0 до 100 балів);

випробування з обраного виду спорту – середнім балом за три розділи випробувань спортивної майстерності (від 0 до 100 балів).

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ТВОРЧОГО КОНКУРСУ (З ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ)

§1. Бойові єдиноборства (стильові різновиди карате, кунг-фу, рукопашний бій)

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Базова техніка (вправи без партнера – удари руками та ногами на місці та в русі, пересування, комбінована техніка).

2. Формальні вправи.

2.1. Демонстрація формальних вправ (у відповідності до стилю єдиноборства карате та кунг-фу згідно з останнім ступенем кваліфікації).

2.2. Демонстрація прикладних прийомів та дій самозахисту і самострахування (для рукопашного бою).

Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

81–100 балів – бездоганне виконання прийомів та дій;

61–80 балів – незначні помилки при виконанні прийомів та дій;

41–60 балів – суттєві помилки при виконанні прийомів та дій;

1–40 балів – неспроможність виконання прийомів та дій.

3. Обумовлені поєдинки (за умови наявності 2-х і більше вступників).

Демонструється в парах. Оцінюється техніка та тактика ведення поєдинку на різних дистанціях (способах захвату) (підготовчі, атакуючі, контратакуючи та захисні дії, маневрування, прийоми самострахування).

Критерії оцінки:

81–100 балів – бездоганне ведення бою на різних дистанціях (підготовчі, атакуючі, контратакуючи та захисні дії, маневрування); відмінне відчуття дистанції, часу, здатність диференціювати силу ударів, прийоми самострахування;

61–80 балів – достатній рівень володіння технікою – тактичними діями, незначні помилки при зміні дистанції бою;

41–60 балів – посереднє володіння технікою – тактичними діями та суттєві помилки при зміні дистанції бою;

1–40 балів – низька спроможність технічно і тактично проводити поєдинок.

§2. Бокс

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Базова техніка (вправи без партнера – удари на місці та в русі по мішку та груші, пересування, комбінована техніка).

2. Тактика ведення поєдинку, правила змагань.

Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

81–100 балів – бездоганне виконання прийомів та дій, високий рівень знань;

61–80 балів – незначні помилки при виконанні прийомів та дій, досить високий рівень знань;

41–60 балів – суттєві помилки при виконанні прийомів та дій, середній рівень знань;

1–40 балів – неспроможність виконання прийомів та дій, низький рівень знань.

3. Обумовлені поєдинки (за умови наявності 2-х і більше вступників).

Демонструється в парах. Оцінюється техніка та тактика ведення поєдинку на різних дистанціях (підготовчі, атакуючі, контратакуючи та захисні дії, маневрування, прийоми самострахування).

Критерії оцінки:

81–100 балів – бездоганне ведення бою на різних дистанціях (підготовчі, атакуючі, контратакуючи та захисні дії, маневрування); відмінне відчуття дистанції, часу, здатність диференціювати силу ударів, прийоми самострахування;

61–80 балів – достатній рівень володіння технічними та тактичними діями, незначні помилки при зміні дистанції бою;

41–60 балів – посереднє володіння технічними та тактичними діями, суттєві помилки при зміні дистанції бою;

1–40 балів – низька спроможність технічно і тактично проводити поєдинок.

§3. Спортивна боротьба (самбо, дзю-до, греко-римська та вільна боротьба)

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Прийоми страхування та самострахування. Виконання технічних дій боротьби. Показ прийомів, контрприйомів з партнером (за умови наявності 2-х і більше вступників).

Оцінюється вміння абітурієнта виконувати самострахування при падінні на спину, перекиді у повітрі. На виконання кожного прийому надається три спроби. Технічні дії в партері під час боротьби лежачи, із підкласів переворотів, кидків для виконання призначаються з врахуванням виду боротьби, в якому спеціалізується абітурієнт. Вступники, які спеціалізуються з боротьби ДЗЮ-ДО повинні вміти виконувати основні прийоми з підкласу удушення. Оцінка за перший розділ творчого конкурсу визначається, як середньоарифметична за виконання всіх технічних дій. Контрольні поєдинки проводяться у межах часу, що обумовлений правилами змагань, 1-3 поєдинки за завданням екзаменаторів.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий політ, м'яке приземлення, м'яка амортизація руками, правильне групування; технічна дія відповідає її назві і виконана ідеального за усіма аспектами;

61–80 балів – недостатньо високий політ, падіння з дотиком килима головою; технічна дія відповідає її назві, але при її виконанні допущені незначні помилки в окремих фазах;

41–60 балів – падіння через сторону, удар спиною об килим; технічна дія відповідає її назві, швидкість її виконання повільна, допущені значні помилки в окремих фазах;

1–40 балів – падіння через сторону, опора на руки, відсутність оберту перекидом у повітрі, дотик головою килиму; технічна дія не повністю відповідає її назві, або не доведена до завершення, нерозуміння назви технічної дії.

2. Спеціальні вправи борця. Вправи виконуються на час. Враховується мінімальний час виконання:

а) вихідне положення – спираючись головою в килим, руки в захват, передпліччя торкаються килиму. Переходи з мосту. Виконується 10 переходів;

б) вихідне положення – спираючись головою в килим, руки в упорі спереду. Забігання. (5 забігань – вліво, 5 забігань – вправо).

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

Бали	Вагові категорії, час виконання				
	до 54 кг	до 63 кг	до 76 кг	до 90 кг	понад 90 кг
81–100 балів	20,0-21,9	21,0-22,9	22,0-23,9	23,0-24,9	30,0-31,9
61–80 балів	22,0-23,9	23,0-24,9	24,0-25,9	25,0-26,9	32,0-33,9
41–60 балів	24,0-25,9	25,0-26,9	26,0-27,9	27,0-28,9	34,0-35,9
1–40 балів	26,0-27,0	27,0-28,0	28,0-29,0	29,0-30,0	36,0-37,0

§4. Армспорт

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Базова техніка. Прийоми боротьби в армспорті.
2. Формальні вправи. Пояснення і демонстрація технічних прийомів боротьби у армспорті та суддівських жестів. Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

81–100 балів – бездоганне виконання прийомів та дій;

61–80 балів – незначні помилки при виконанні прийомів та дій;

41–60 балів – суттєві помилки при виконанні прийомів та дій;

1–40 балів – неспроможність виконання прийомів та дій.

3. Обумовлені поєдинки (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Демонструється в парах. Оцінюється техніка та тактика ведення поєдинку.

Критерії оцінки:

81–100 балів – бездоганне ведення схватки;

61–80 балів – достатній рівень володіння технічними та тактичними діями, незначні помилки;

41–60 балів – посереднє володіння технічними та тактичними діями, суттєві помилки;

1–40 балів – низька спроможність технічно і тактично проводити поєдинок.

§5. Фехтування

Творчий конкурс зі спеціалізації фехтування передбачає перевірку і оцінку спеціальних знань, вмінь і навичок абітурієнтів у трьох групах випробувань:

1. Техніка основних положень і рухів (бойова стійка, позиції та їх переміна, пересування кроками і скачками, випади, сполучення скачків і випадів, нанесення уколів (ударів) у мішень з різних позицій і дистанцій).

2. Техніка атакуючих і захисних дій у вправах з партнером (прості атаки з середньої дистанції та захисти від них, атаки з дією на зброю, з фінтами, комбіновані атаки і захисти від них).

Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

81–100 балів – бездоганне виконання прийомів та дій;

61–80 балів – незначні помилки при виконанні прийомів та дій;

41–60 балів – суттєві помилки при виконанні прийомів та дій;

1–40 балів – неспроможність виконання прийомів та дій.

3. Обумовлені поєдинки (за умови наявності 2-х і більше вступників). Демонструється в парах. Оцінюється техніка та тактика ведення поєдинку, адекватність вибору та своєчасність початку виконання прийомів (підготовчі, атакуючі, контратакуючі та захисні дії, пересування по доріжці).

Критерії оцінки 3 групи випробувань:

81–100 балів – високий рівень володіння технікою підготовчих, атакуючих і захисних дій, відмінне відчуття дистанції і моменту початку виконання прийому та висока ефективність бойових дій в поєдинках;

61–80 балів – достатній рівень володіння технікою підготовчих, атакуючих і захисних дій, хороше відчуття дистанції і моменту початку виконання прийому та висока ефективність бойових дій;

41–60 балів – посереднє технічне виконання всіх дій, суттєві помилки у виборі (збереженні) дистанції і моменту для початку виконання дій;

1–40 балів – низький техніко-тактичний рівень підготовленості, погане відчуття дистанції, неспроможність застосовувати прийоми фехтування в обумовленому поєдинку, низька ефективність бойових дій.

§6. Легка атлетика

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Показати в обраному виді легкої атлетики за кваліфікаційною програмою результат на оцінку.

Критерії оцінок:

81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;

61–80 балів – результат II спортивного розряду;

41–60 балів – результат III спортивного розряду;

1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;

61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;

41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;

1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§7. Багатоборства

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Показати в обраному виді багатоборства за кваліфікаційною програмою результат на оцінку.

Критерії оцінок:

81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;

61–80 балів – результат II спортивного розряду;

41–60 балів – результат III спортивного розряду;

1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;

61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;

41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;

1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§8. Важка атлетика

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Показати в двоборстві результат на оцінку.

Критерії оцінок:

81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;

61–80 балів – результат II спортивного розряду;

41–60 балів – результат III спортивного розряду;

1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;

61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;

41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;

1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§9. Силове триборство (пауерліфтінг)

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Виконання змагальної вправи.

Критерії оцінок:

81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;

61–80 балів – результат II спортивного розряду;

41–60 балів – результат III спортивного розряду;

1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;

61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;

41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;

1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§10. Спортивне орієнтування

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Уміння читати умовні знаки спортивних карт зі спортивного орієнтування на місцевості. Кількість умовних знаків – 78 (умовні знаки спортивних карт України) (за час до 10 хв).

Критерії оцінок:

81–100 балів – прочитано більше 71 знаків;

61–80 балів – прочитано від 61 до 70 знаків;

41–60 балів – прочитано від 41 до 60 знаків;

1–40 балів – менше 40 знаків.

2. Орієнтування за азимутом.

Критерії оцінок:

81–100 балів – відхилення 1–2°;

61–80 балів – відхилення 2–3°;

41–60 балів – відхилення 3–4°;

1–40 балів – в межах відхилення більше 4°.

3. Показати в бігу на 3 км результат на оцінку.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;
- 61–80 балів – результат II спортивного розряду;
- 41–60 балів – результат III спортивного розряду;
- 1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

§11. Плавання

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Показати в обраному стилі плавання та на обраній дистанції за кваліфікаційною програмою результат на оцінку.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;
- 61–80 балів – результат II спортивного розряду;
- 41–60 балів – результат III спортивного розряду;
- 1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;
- 61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;
- 41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;
- 1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – високий рівень знань;
- 61–80 балів – досить високий рівень знань;
- 41–60 балів – середній рівень знань;
- 1–40 балів – низький рівень знань.

§12. Лижний спорт

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Показати в бігу на 3000 метрів результат на оцінку.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;
- 61–80 балів – результат між II спортивного розряду;
- 41–60 балів – результат III спортивного розряду;
- 1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

2. Техніка виконання рухових дій.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;
- 61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;
- 41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;
- 1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Тактичні дії та правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§13. Баскетбол

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Виконання штрафних кидків. Для виконання штрафних кидків надається десять спроб.

Критерії оцінок:

81–100 балів – сім і більше влучань;

61–80 балів – шість влучань;

41–60 балів – п'ять влучань;

1–40 балів – чотири і менше влучань.

2. Кидки з дистанції у кошик (кількість влучень), ведення, передачі, фінти, прийом м'яча. Навчальна гра (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Кидки виконуються з 3-х очкової зони з п'яти точок по дві спроби. Оцінюється якість виконання прийомів техніки гри.

Критерії оцінок:

81–100 балів – шість і більше влучань; бездоганне виконання прийомів;

61–80 балів – п'ять влучань; незначні помилки при виконанні прийомів;

41–60 балів – чотири влучання; суттєві помилки при виконанні прийомів;

1–40 балів – три і менше влучань; невміння виконувати прийоми.

3. Тактичні дії у нападі та захисті. Правила змагань. Тактичні дії відображаються на схемі.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§14. Волейбол

Творчий конкурс передбачає 3 розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Подача м'яча на точність згідно завдання екзаменатора. Подачі м'яча здійснюється в зони 1, 6, 5. Виконується шість спроб (по дві подачі в кожну зону). Розмір 1 та 5 зон – 4,5м x 2,5м, зона 6 – 4м x 3м.

2. Передача м'яча (на точність), нападаючий удар. Навчальна гра (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Передачі виконуються через сітку в стрибку з передачі партнера із зони

3. На протилежній стороні майданчика обмежуються зони, куди необхідно подати м'яч, зона 4 розміром 2м x 1м, зона 1 і зона 6 розміром 3 x 3м. Кожний виконує 6 спроб, враховується кількісний показник і якість виконання. Удари виконуються в зони 1, 6, 5 за завданням екзаменатора. Для виконання надається 6 спроб. Враховується кількісний показник.

Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

81–100 балів – п'ять влучань; бездоганне виконання прийомів;

61–80 балів – чотири влучання; незначні помилки при виконанні прийомів;

41–60 балів – три влучання; суттєві помилки при виконанні прийомів;

1–40 балів – два і менше влучань; невміння виконувати прийоми.

3. Тактичні дії у нападі та захисті. Правила змагань. Тактичні дії відображаються на схемі.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§15. Гандбол

Творчий конкурс передбачає 3 розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Передача м'яча на влучність. Навчальна гра (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Передачі м'яча проводиться з місця партнеру, який біжить поперек майданчика на відстань від 10 до 20 метрів за сигналом екзаменатора. Виконується 5 передач м'яча (кількість разів). Оцінюється техніка і тактика гри абітурієнтів.

Критерії оцінок:

81–100 балів – чотири влучних передач; бездоганне виконання прийомів;

61–80 балів – три влучних передач; незначні помилки при виконанні прийомів;

41–60 балів – дві влучних передач; суттєві помилки при виконанні прийомів;

1–40 балів – менше двох влучних передач; невміння виконувати прийоми.

2. Кидки м'яча на влучність з розбігу. Кидки м'яча на влучність після ведення. Кидки м'яча на влучність проводяться з розбігу на 3 кроки з 9-ти метрової лінії (з центральної позиції) у мішень розміром 60 x 60 см. Всього виконується 10 кидків. Абітурієнт, підбравши м'яч на 9-ти метровій лінії, обводить три стійки і виконує кидок – один у бігу, другий – в стрибку – по мішені розміром 60 x 60 см. Стійки розташовані - середня в центрі, дві інші – на відстані 3-х метрів від неї.

Критерії оцінок:

81–100 балів – шість влучань;

61–80 балів – п'ять влучань;

- 41–60 балів – чотири влучання;
- 1–40 балів – три і менше влучань.

3. Тактичні дії у нападі та захисті. Правила змагань. Тактичні дії відображаються на схемі.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – високий рівень знань;
- 61–80 балів – досить високий рівень знань;
- 41–60 балів – середній рівень знань;
- 1–40 балів – низький рівень знань.

§16. Футбол

Творчий конкурс передбачає чотири розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Удари на точність по нерухомому м'ячу (виконується тільки польовими гравцями). Навчальна гра (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Удари виконуються з відстані 16,5 м у задану половину воріт, розділених по вертикалі на дві половини. М'яч повинен перетнути лінію воріт по повітрю. Виконується 5 ударів. Враховується кількість влучань. Оцінюється техніка і тактика гри абітурієнтів.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – 5 влучань; бездоганне виконання прийомів;
- 61–80 балів – 4 влучання; незначні помилки при виконанні прийомів;
- 41–60 балів – 3 влучання; суттєві помилки при виконанні прийомів;
- 1–40 балів – 2 влучання; невміння виконувати прийоми.

2. Кидок м'яча рукою (виконується тільки воротарями). Удари на дальність і влучність. Кидки виконуються після двох кроків в “прямокутник” 2х5 м. Кидок за межі “коридору” не зараховується. Виконується три спроби, зараховується краща спроба. Виконується три удари по нерухомому м'ячу в квадрати 5х5 м. Оцінюється влучення з дистанції (вимірюється в метрах). Виконується польовими гравцями та воротарями.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – 30 м;
- 61–80 балів – 25 м;
- 41–60 балів – 20 м;
- 1–40 балів – 15м.

3. Удари м'ячом після ведення (виконується як польовими гравцями, так і воротарями). Від стартової відмітки, що розташована на відстані 50 м від воріт, розставлені по прямій лінії 4 стійки. Перша - на відстані 7 м від стартової мітки, наступні три на відстані 7 м одна від одної. Після обведення стійок поза межами штрафного майданчику виконується удар м'ячом у ворота. Влучення у ворота обов'язкове. М'яч повинен перетнути лінію воріт по повітрю. Виконується три спроби. Зараховується найкраща спроба.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – 7,1–8,0 сек.;
- 61–80 балів – 8,1–9,0 сек.;

41–60 балів – 9,1–10,0 сек.;

1–40 балів – гірше ніж за 10 сек.

4. Тактичні дії у нападі та захисті. Правила змагань. Тактичні дії відображаються на схемі.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§17. Теніс

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Подача м'яча на влучність. Участь у двосторонній грі (за умови наявності 2-х і більше спортсменів). Подача виконується згідно правил змагань у дві зони (1х1 м), де є вузол лінії подачі, з 10-ти спроб (по 5 спроб у кожену зону). Оцінюється техніка і тактика гри абітурієнтів.

Критерії оцінок:

81–100 балів – 8 і більше влучних подач; високий рівень володіння технікою і тактикою гри;

61–80 балів – 6–7 влучних подач; достатній рівень володіння технікою і тактикою гри;

41–60 балів – 4–5 влучних подач; посереднє технічне виконання тактичних дій;

1–40 балів – менше 4 влучних подач; низький техніко-тактичний рівень підготовленості.

2. Удари справа і зліва на влучність після відскоку від землі. На навчальній стінці в двох квадратах (1х1м), відстань між квадратами 1 м. Виконується по 10 ударів справа і зліва в кожен квадрат. Враховується кількість влучань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – 14 і більше влучань;

61–80 балів – 11–13 влучань;

41–60 балів – 8–12 влучань;

1–40 балів – менше 8 влучань.

3. Тактичні дії. Правила змагань. Тактичні дії відображаються на схемі.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§18. Спортивна гімнастика

Творчий конкурс передбачає два розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Техніка виконання гімнастичних вправ. Виконання окремих змагальних вправ обов'язкової програми відповідно до класифікаційних вимог та правил змагань за 10-бальною шкалою. Абітурієнт виконує вправи на брусах, перекладині, вільні вправи. Загальна оцінка складається як середня за виконання трьох вправ.

Критерії оцінки:

81–100 балів – 9,5–9,0 балів;

61–80 балів – 8,9–8,5 балів;

41–60 балів – 8,4–8,0 балів;

1–40 балів – 7,9–7,5 балів.

2. Правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§19. Акробатика

Творчий конкурс передбачає два розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Техніка виконання гімнастичних вправ. Виконання трьох змагальних вправ відповідно до класифікаційних вимог та правил змагань за 10-бальною шкалою. Абітурієнти, які спеціалізуються в парних і групових видах виконують вправи із залученням партнерів. У разі їх відсутності акробат може виконувати стрибкові вправи. Загальна оцінка складається як середня за виконання трьох вправ.

Критерії оцінки:

81–100 балів – 9,5–9,0 балів;

61–80 балів – 8,9–8,5 балів;

41–60 балів – 8,4–8,0 балів;

1–40 балів – 7,9–7,5 балів.

2. Правила змагань.

Критерії оцінок:

81–100 балів – високий рівень знань;

61–80 балів – досить високий рівень знань;

41–60 балів – середній рівень знань;

1–40 балів – низький рівень знань.

§20. Кульова стрільба

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

1. Стрільба з гвинтівки. Дистанція – 50 м. Вправа виконується лежачи. На виконання вправи надається 10 залікових пострілів.

Критерії оцінок:

81–100 балів – 94–97 очок;

61–80 балів – 90–93 очка;

- 41–60 балів – 89–92 очка;
- 1–40 балів – менше 92 очок.

2. Стрільба з пневматичного пістолету. Дистанція – 10 м. Для виконання вправи надається 10 пострілів.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – 88–90 очок;
- 61–80 балів – 84–87 очок;
- 41–60 балів – 80–86 очок;
- 1–40 балів – менше 80 очок.

3. Правила змагань. Критерії оцінок:

- 81–100 балів – високий рівень знань;
- 61–80 балів – досить високий рівень знань;
- 41–60 балів – середній рівень знань;
- 1–40 балів – низький рівень знань.

§21. Гирьовий спорт

Творчий конкурс передбачає три розділи випробувань спортивної майстерності абітурієнтів:

- 1. Техніка виконання поштовху двох гир 24 та 32 кг.
- 2. Техніка виконання ривку гирі 24 та 32 кг.

Критерії оцінок 1-ої та 2-ої груп випробувань:

- 81–100 балів – бездоганне виконання рухових дій;
- 61–80 балів – незначні помилки під час виконання рухових дій;
- 41–60 балів – суттєві помилки під час виконання рухових дій;
- 1–40 балів – низька спроможність виконання рухових дій.

3. Показати в обраній вправі (одноборство чи двоборство) за кваліфікаційною програмою результат на оцінку.

Критерії оцінок:

- 81–100 балів – результат I спортивного розряду та вище;
- 61–80 балів – результат II спортивного розряду;
- 41–60 балів – результат III спортивного розряду;
- 1–40 балів – результат нижче III спортивного розряду.

IV. ОСНОВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З “ДОДАТКОВОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ”

1. Армійський рукопашний бій: навч.-метод. посіб. / С. В. Романчук, М. В. Кузнецов, С. С. Федак та ін. Львів: НАВС, 2017. 177 с.

2. Вербин Н. Б. Лижна підготовка : навч. посіб. / Н. Б. Вербин, О. В. Петрачков, Ю. С. Фіногенов. К. : НУОУ, 2022. 108 с. ISBN 978-617-7187-73-7

3. Витривалість військовослужбовців та методика її розвитку : навч.-метод. посіб. / [автори-укладачі : Н. Б. Вербин, Н. Л. Височіна, С. Ф. Костів та ін.]. К. : НУОУ, 2020. 120 с.

4. Військове п'ятиборство. Організація та методика проведення навчально-тренувальних занять і змагань : навч.-метод. посібник / О. О. Старчук, К. В. Пронтенко, В. В. Пронтенко та ін. Житомир : ЖВІ, 2017. 172 с.

5. Грибан Г. П. Підготовки та проведення змагань з гирьового спорту: метод. рекомендації / Г. П. Грибан, П. П. Ткаченко. Житомир: Вид-во "Рута", 2013. 28 с.

6. Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2028 року.

7. Корнієнко О. Легка атлетика та прискорене пересування: навч. посіб. / [О. Корнієнко, О. Петрачков, В. Шемчук та ін.]. К. : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2023. 224 с.

8. Костів С. Ф. Рукопашний бій та методика його викладання : навч.-метод. посіб. / С. Ф. Костів, Ю. В. Муштатов. К. : НУОУ, 2020. 168 с.

9. Михайлов В. В. Теорія і методика стрільби (пістолет) : навч.-метод. посіб. / В.В. Михайлов, Ю. С. Користильова, О. В. Петрачков : НУОУ, 2023. 168 с.

10. Михальчук Р. В. Гирьовий спорт у професійно-прикладній фізичній підготовці співробітників МВС України / Р. В. Михальчук, К. В. Пронтенко, В. В. Пронтенко : навч.-метод. посібник. Житомир : ЖВІ НАУ, 2013. 232 с.

11. Наказ Міністерства оборони України від 05. 08. 2021 № 225 "Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України".

12. Організація та методика проведення занять із подолання перешкод: навч.-метод. посіб. / В. Шемчук, О. Петрачков, Н. Вербин, С. Жембровський. – К.: НУОУ, 2021. 72 с.

13. Організація та методика проведення занять із подолання перешкод: навч.-метод. посіб. / В. Шемчук, О. Петрачков, Н. Вербин, С. Жембровський. Київ : НУОУ, 2021. 72 с.

14. Орел Д. Акробатика: теорія та методика викладання, програма, навчально-методичні рекомендації для студентів циркових, сценічних жанрів та хореографії: навч. посібн. / Д. В. Орел. К. : КМАЕЦМ, 2018. 153 с.

15. Плавання та методика його викладання: навч. посіб. / [Д. Оленів, О. Юденко, В. Шемчук, Н. Вербин, та ін.] К.: НУОУ, 2022. 124 с.

16. Положення про військове п'ятиборство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.milspport.one/sports/cism-disciplines-category-a/military-pentathlon>.

17. Правила спортивних змагань зі стрільби кульової метод. рекомендації / ФСУ; НОК. К. 2018. 236 с.

Заступник начальника Національного університету оборони України
з навчальної роботи
генерал-майор

Олег ШИНКАРУК